

מספרות המחקר

Reviewed work(s):

Source: *Zion* / ציון, Vol. ט (תשמ"ט), חוברת ג (נד), pp. 370-373

Published by: [Historical Society of Israel/](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70035906>

Accessed: 04/12/2011 12:06

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion* /.

<http://www.jstor.org>

מספרות המחקר

אמות המים הקדומות בארץ ישראל. עורכים: ד' עמית, י' הירשפלד, י' פטריך. ירושלים, יד יצחק בן-צבי, 1989. י"ב, 335 ע'.

בימי הבית השני הוקמו בארץ ישראל מפעלי מים רבים. חלקם מבוססים על אמות שהובילו מים ממרחקים אל ערים, מבצרים ושדות שלחין, וניצלו את מיטב השגי הטכנולוגיה העתיקה. הספר שלפנינו הוא אוסף של מחקרים המבוססים על הרצאות בכנס חוקרים שנערך בחסות יד יצחק בן-צבי לפני עשר שנים. בספר שני חלקים: בחלק הראשון – מאמרי מבוא, הדגים באמות המים בעולם היווני-הרומי, וכן בהיבטים התכנוניים והטכנולוגיים, במונחים המופיעים בספרות חז"ל, ועוד. בחלק השני – מאמרים המוקדשים כל אחד לאתר מסוים של אמות מים בארץ ישראל, והמסודרים לפי סדר גאוגרפי, מהגליל ועד לקדש ברנע. הספר מוגש במתכונת אלבומית, וכוללים בו רישומים, איורים וציורים רבים.

בריאילן, ספר השנה של אוניברסיטת בראילן, מדעי היהדות ומדעי הרוח, כד-כה, מחקרים בתולדות יהדות מזרח אירופה ובתרבותה. עורכים: ג' בקון, מ' רוסמן. רמת-גן, אוניברסיטת בראילן, תשמ"ט. 198, 154 ע'.

ספר השנה החדש של אוניברסיטת בראילן מוקדש לתולדות יהדות מזרח אירופה, מן המאה הי"ח ועד למאה הכ'. עורכי הספר מבקשים לשקף בו כמה הבטים בתמורה

שחלה ביהדות זו בעת החדשה, ולהציג את מורכבותה של יהדות מזרח אירופה ואת עושרה הרוחני. בספר חלק עברי וחלק אנגלי. בין המאמרים הכלולים בו: סמכותו של ועד ארבע ארצות מחוץ לפולין (מ' רוסמן); שקיעת יראת הכבוד בקהילות פולין-ליטא (ג' הונדרט); התגבשות התודעה הקבוצתית היהודית במזרח אירופה בשנות השישים והשבעים של המאה הי"ט (י' שלמון); 'חברות' ללימוד וגמילות חסדים בעידן של תמורות: חברת מגידי תהילים בקייב, תרנ"ה-תרע"ו (ג' בקון); רבנים-דוקטורים בפולין-ליטא בימי הכיבוש הגרמני (מ' ברוי-אר); מפקד יהודי פולין בשנת 1764 (ש' שטמפר).

גלעד, מאסף לתולדות יהדות פולין, יא. עורכים: ע' מלצר, ד' אנגל. תל-אביב, גלעד, אגודה לחקר תולדות היהודים בפולין, אוניברסיטת תל-אביב – המכון לחקר התפוצות והפדרציה העולמית של יהודי פולין, תשמ"ט. קצ"א, 145 ע'.

הכרך הי"א של גלעד כולל מאמרים ותעודות בעברית ובאנגלית, שעניינם תולדות היהודים בפולין. בין המאמרים הכלולים בספר: תחומי שליטתה של קהילת טיקטין על הקהילות והיישובים בסביבותיה (מ' נדב); גזרות ת"ח-ת"ט בראי העיתונות הגרמנית (י' רבא); בית-הספר לרבנים בוורשה (סבינה לוויין); ההיסטוריוגרפיה על יהדות פולין בעברית (ד' אנגל); בין יהודים לפולנים בכתבי עגנון

(ש' ורסס). כמורכב מופיעים בספר מדור ביקורת ספרים, תקצירי המאמרים ומפתח למאמרים שהופיעו בכרכים א'-י' של גלעד.

יוסף הלר, לח"י, אידיאולוגיה ופוליטיקה 1940-1941, כרכים א-ב. ירושלים, מרכז זלמן שזר ובית הוצאה כתר, תשמ"ט. 628 ע', ביבל', מפתח.

ספרו של י' הלר מתמקד בתנועת המחתרת לח"י (לוחמי חרות ישראל), מראשיתה בשנת 1940 ועד לגלגולה כ'מפלגת הלוחמים' בשנת 1949. המחבר מעמיד את לח"י 'בשורה אחת עם אותן קבוצות מיעוט רדיקאליות מהפכניות, החותרות להיות חוד החנית של תנועות שחרור לאומיות קיצוניות'. המחקר שלפנינו איננו מתיימר לתאר את תולדות הלח"י, אלא לעמוד על שורשיו וקרקע צמיחתו לפני שנת 1940, ולעקוב אחר גלגוליו האידיאולוגיים והפוליטיים בהתאם לנסיבות המשתנות לאחר שנה זו. השורשים במקסימליזם הרביזיוניסטי, התחרות עם האצ"ל, ההתלבטויות האידיאולוגיות של מנהיגי לח"י, ניסיונות ההתקשרות עם גרמניה, האוריינטציה הפרו-סובייטית ופרשת ברנדוט – הם כמה מן הנושאים הנידונים בספר במפורט, על סמך מקורות ארכיוניים, עיתונות התקופה ועדויות שבעל-פה.

התודעה והעשייה הציונית, עורכת: חגית לבסקי. ירושלים, מרכז זלמן שזר, המרכז לחקר הציונות והיישוב באוניברסיטה העברית, תשמ"ט. 464, XXIX ע'.

יחסה של התנועה הציונית לירושלים, שאת

שמה אימצה לעצמה, גילם בתוכו את עומק הבעייתיות שנבעה מהסתמכותה על הזיקה הדתית ההיסטורית היהודית לארץ ישראל. ירושלים סמל ומוקד לכיסופי הדורות היתה גם ליעדה הממשי של התנועה הלאומית המדינית החדשה (מן המבוא). קובץ המאמרים שלפנינו, המתבסס על הרצאות בכנס חוקרים שנערך מטעם המרכז לחקר הציונות והיישוב באוניברסיטה העברית בירושלים בשנת תשמ"ז, מנסה לבחון מהיבטים שונים בעייתיות זו, תוך הדגשת שני אפיקים: היחס אל ירושלים מצד אחד, והתהליכים שעברו על ירושלים החל בסוף המאה הי"ט הלכה למעשה מצד שני. בספר שלושה חלקים: (א) מאמרים הדנים בתקופה העות'מאנית, (ב) מאמרים הדנים בירושלים שתחת השלטון הבריטי, (ג) שני דיונים – מאורעות תרפ"ט כנקודת מיפנה: ירושלים בספרות העברית.

המהפכה הצרפתית והיהודים, דיוני האספה הלאומית, 1789-1791. מתרגם ומהדיר: מ' גרץ. ירושלים, הוצאת מוסד ביאליק, תשמ"ט. ס"ו, 133 ע'. מפתח, ביבל'.

הספר שלפנינו, היוצא לאור בספריית 'דורות' של מוסד ביאליק, מביא בתרגום עברי את הפרוטוקולים של דיוני האספה הלאומית בצרפת ואת התזכירים שנשלחו אליה על ידי נציגי היהודים, משנת 1789 ועד להחלטה על שיוויון זכויות היהודים בספטמבר 1791. העורך והמתרגם, מ' גרץ, הקדים לספר מבוא רחב ובו הוא דן במעמדם של יהודי צרפת בשלהי המשטר הישן, במאבקם לשיוויון זכויות בתקופת המהפכה, ובתהליכים שהובילו לשיוויון. מצורפים לספר גם ביבליוגרפיה נבחרת, דיונים ביוגרפיים

על אישים בולטים בקרב מנהיגי המהפיכה ונציגי היהודים, רשימת המועדונים הפוליטיים והסבר לכמה מושגי יסוד הקשורים במהפיכה.

תנועות הנוער, 1920–1960. עורך: מ' נאור. עידן מס' 13. ירושלים, יד יצחק בן-צבי, תשמ"ט. 274 ע', ביבל'.

הספר הי"ג מסדרת 'עידן' מוקדש לתולדות תנועות הנוער באירופה, בארץ ישראל ובמדינת ישראל משנת 1920 ועד לשנת 1960. בספר כלולות סקירות ספציפיות על ייסודן ודרכן של כל אחת מתנועות הנוער, וכן דיונים כוללים בסוגיות שונות, כגון: תנועות הנוער ובתי הספר, יחסן של תנועות הנוער לשואת יהודי אירופה, הפוליטיזציה של התנועות, ועוד. פותח את הספר רב-שיח על השאלה: תנועת הנוער – מרד, אוונגארד או הליכה בתלם? מצורפת לספר ביבליוגרפיה מוערת ומשולבים בו איורים וצילומים.

תרבות וחברה בתולדות ישראל בימי הביניים, קובץ מאמרים לזכרו של חיים הלל בן-ששון. עורכים: ר' בונפיל, מ' בן-ששון, י' הקר. ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשמ"ט. 734 ע'.

שתיים-עשרה שנה לאחר מותו של פרופ' חיים הלל בן-ששון, מן ההיסטוריונים הבולטים שבדור האחרון, מופיע לזכרו קובץ מאמרים רב הקף. המחקרים מתמקדים בתקופה שהייתה מרכז עיסוקו המחקרי בתולדות עם ישראל – ימי הביניים. בספר עשרים ותשעה מאמרים, ובהם: דרשה ליום הפסחא על חורבן ירושלים והמקדש (א' לינדר); כתיבת המשנה

על דעת גאונים וראשונים (ש' אברמסון); למשמעותו של המונח 'ימי הביניים' בתולדות ישראל (מ"ד הר); מקומם של מסעי הצלב בדברי ימי ישראל (ש' שוורצפוקס); גלות וגאולה במשנתו של ר' יוסף קרא (א' גרר-סמן); הרמב"ם וארץ ישראל (י' טברסקי); לדמותו ההיסטורית של 'ספר חסידים' (י' דן); קווי התנועה השבתאית ודמותו של שבתי צבי בכתבי רמח"ל ותלמידיו (י' תשבי). לספר מצורפת ביבליוגרפיה של כתבי בן-ששון.

Dutch Jewish History, editor: J. Michman, II, Jerusalem, The Institute for Research on Dutch Jewry, Hebrew University of Jerusalem, 1989. VIII, 438 pp., index

קובץ מחקרים שני בשפה האנגלית המוקדש לתולדות יהדות הולנד והיוצא לאור מטעם המכון לחקר יהדות הולנד באוניברסיטה העברית בירושלים. הקובץ כולל מאמרים המתבססים על הרצאות שנישאו בכנס הרביעי לתולדות היהודים בהולנד, שנערך בתל אביב ובירושלים בשנת 1986. בספר למעלה מעשרים מאמרים, המקיפים את התקופה שבין המאה הי"ז והשואה. בין המאמרים: הקהילה הפורטוגזית באמסטרדם במאה הי"ז והעולם האשכנזי (י' קפלן); מקורות שלא נוצלו לתולדות שבתי צבי והשפעתו בקהילות אירופה (ר' פופקין); הרפובליקה ההולנדית והיהודים בתקופת הסכסוך על הירושה הספרדית (י' ישראל); ר' עקיבא להרן (מ' אליאב); רדיפת יהודי הולנד בפרספקטיבה בין-לאומית (ג' בלוס). מצורפת לספר רשימה ביבליוגרפית של כתבי פרופ' מ' גאנס המנות, שהיה ממייסדי המכון לחקר יהדות הולנד.

דברים אוטוביוגרפיים של דניאל רודריגה ממציא ה'סקאלה' של ספליטו (ב' רביד); מתי החלה לשקוע תעשיית האריגים היהודים בסלוניקי? (ש' שוורצפוקס); הקהילות היהודיות של יוצאי קטלוניה, ארגון וקסטי' ליה ברומא במאה ה־ט"ז (א' טואף); יחסי המסחר שבין קהילות יוון לוונציה (מ' בניהו).

Aron Rodrigue, *De l'Instruction à l'émancipation. Les enseignants de l'Alliance Israélite Universelle et les Juifs d'Orient 1860–1939*, Paris, Calmann-Lévy, 1989. 236 pp.

הספר שלפנינו הוא אסופה של תעודות הנוגעות לפעילותו של כ"ח בארצות המזרח, בין השנים 1860–1939. התעודות מתייחסות במיוחד לפעילותו החינוכית של כ"ח, מן ההיבט של מורי הארגון. המחבר צירף לתעודות דברי מבוא קצרים, תוך הסתמכות על מפעלו של כ"ח בכל הארצות הנידונות בספר. התעודות שאובות כולן מארכיונו של כ"ח, חלקן ממרכז כ"ח בפאריס ורובן מדו"חות שונים שהגיעו למרכז ממורי הארגון בחו"ל. הספר מחולק לשלושה מדורים מרכזיים: (א) כ"ח, בתי ספרו ומחנכיו. (ב) האידאולוגיה של המחנכים בקהילות היהודיות שבארצות האסלאם. (ג) פעילותו הפוליטית והקהילתית של המחנך. בכל אחד מן המדורים הללו ניסה המחבר להראות היאך חדרה האידאולוגיה של כ"ח לארצות האסלאם, ומה היה כוחם של המחנכים בתפקיד זה. מצורפות לספר טבלאות המלמדות שכ"ח הפך במרוצת השנים לגורם דומיננטי בתהליך המודרניזציה בקהילות אלה.

Mireille Hadas-Lebel, *Flavius Josèphe: Le Juif de Rome*. Paris, Fayard, 1989. 293 pp.

הספר שלפנינו הוא שחזור קריא של חיי יוסף בן־מתתיהו, המיועד לקהל הרחב. אחרי פרקי מבוא על ימי נעוריו של יוסיפוס, חינוכו ודרכו הרוחנית, מתרכזת המחברת בשנות השישים של המאה הראשונה, כשיוספוס היה בשנות השלושים לחייו. בשנים הללו עבר יוסיפוס את כל התהפוכות: מדיפלומט ועד לנציב הגליל מכאן, ועד ל'שורד' – שבוי ותועמלן למען רומא מכאן. הפרקים האחרונים סוקרים בקצרה את חיבוריו ההיסטוריים של יוסיפוס ואת תדמיתו בעיני נוצרים, יהודים וישראלים, ודוחים את גינויו הפשטני כבוגד.

The Mediterranean and the Jews, Banking, Finance and International Trade (XVI–XVIII Centuries), editors: A. Toaff, S. Schwarzfuchs. Ramat-Gan, Bar-Ilan University Press, 1989. 388, [כת] pp.

בתקופה שלאחר גירוש ספרד התנהלה מסביב לאגן הים התיכון פעילות כלכלית ענפה של סוחרים יהודים, ובין הריכוזים השונים של האוכלוסייה היהודית התפתחו קשרים מסועפים. בספר שלפנינו כונסו מאמרים באנגלית ובעברית המתבססים על הרצאות שנישאו בכנס חוקרים שהוקדש לנושא הים התיכון והיהודים, והתקיים מטעם המכון לחקר היהודים במזרח באוניברסיטת בראילן בשנת 1984. בין המאמרים בספר: יהודי אנקונה מן המאה ה־ט"ז ועד שלהי המאה ה־י"ח (ו' אנג' ליני); המלווים היהודים בקושטא ובסמירנא במאות ה־י"ז וה־י"ח (א' בשן); מתווכים יהודים בקושטא (לאה בורנשטיין־מקובצקי); זכרון